

JÓZEF M. FISZER, MIKOŁAJ J. TOMASZYK (RED.)

ZARZĄDZANIE PROCESEM INTEGRACJI I MODERNIZACJA UNII EUROPEJSKIEJ

INSTYTUT STUDIÓW POLITYCZNYCH POLSKIEJ AKADEMII NAUK

WARSZAWA 2013, s. 350

Zmagająca się z kryzysem gospodarczym Unia Europejska jest interesującym polem badawczym dla politologów, ekonomistów, socjologów oraz kulturoznawców. Dlaczego tak sądzę? Odpowiedzią na to pytanie jest zbiór artykułów interdyscyplinarnej grupy badawczej opublikowanych w monografii pt. *Zarządzanie procesem integracji i modernizacja Unii Europejskiej* pod red. Józefa M. Fiszera i Mikołaja J. Tomaszuka. Już ze wstępu wynika, że grupa badaczy koncentrowała uwagę na studiach nad kryzysem, jego wpływie na Unię Europejską i system międzynarodowy dziś i w przyszłości. Efekty prac zostały zaprezentowane podczas ogólnopolskiej konferencji naukowej, zorganizowanej w grudniu 2012 roku przez Centrum Naukowe Instytutu Studiów Politycznych PAN i Uczelni Łazarskiego w siedzibie tej ostatniej instytucji.

Pozostając przy temacie samego układu i wydania książki, warto odnotować kilka słów na temat samej struktury publikacji. Ma ona charakter naukowej monografii i składa się z trzech części. To, że dzięki językowi autorów czyta się ją bez zbędnego nadęcia, to jedno. *Zarządzanie procesem integracji i modernizacja Unii Europejskiej* jest również tekstem spójnym, gdzie poszczególne rozdziały napisane są, z jednej strony, jako naturalna konsekwencja poprzedniego, z drugiej jako samodzielny rozdział. Dzięki temu przyjemność z lektury będą odczuwać zarówno osoby, które nie zetknęły się wcześniej z tematyką, jak i ci, którzy już coś wiedzą na temat zagadnień dotyczących m.in. procesu integracji europejskiej oraz kryzysu ekonomicznego. Bogata bibliografia znajdująca się na końcu każdego rozdziału, obejmująca pozycje w języku polskim, angielskim, zdecydowanie podnosi walory merytoryczne recenzowanej książki.

Ku zadowoleniu recenzentki, niniejszą monografię cechuje przemyślana konceptualizacja. Pierwsza część, podzielona na sześć rozdziałów, dotyczy zarządzania procesem integracji europejskiej w dobie kryzysu. W części drugiej, składającej się również z sześciu rozdziałów, autorzy skupili się na szeroko pojętej modernizacji Unii Europejskiej w dobie kryzysu i kształtowaniu się nowego ładu międzynarodowego. Część trzecia – ostatnia, składa się z pięciu rozdziałów, w których autorzy analizują szanse i zagrożenia dla Unii Europejskiej w nowym ładzie globalnym. Praca jest obszerna, liczy 350 stron i należy ją raczej zakwalifikować do publikacji, jak to określają studenci, „ciężkiego kalibru”. Nie uważam jednak, że jest to jej wada, wręcz przeciwnie. Recenzowana monografia jest dowodem rzetelnej pracy oraz dogłębnej znajomości podjętego tematu zarówno autorów, jak i recenzentów naukowych (będących także autorami teksów tej monografii).

Zarządzanie procesem integracji i modernizacja Unii Europejskiej stanowi przede wszystkim rzetelne kompendium wiedzy na temat kryzysu ekonomicznego i państw członkowskich Unii Europejskiej zmagających się z kryzysem. W wyczerpujący ale przystępny sposób autorzy zdefiniowali pojęcie „kryzys”. Dokonali tego zarówno w ujęciu socjologicznym, ekonomicznym, instytucjonalnym, jak i z punktu widzenia badaczy stosunków międzynarodowych. Ponadto wyjaśnieniu zostały poddane hasła, jak „modernizacja”, „integracja europejska” oraz „ład międzynarodowy”, co znacznie ułatwia czytelnikowi zrozumienie omawianego przez autora zagadnienia oraz daje mu pole i czas do rozeznania oraz oswojenia się z dość trudną tematyką.

Omawiana publikacja to swego rodzaju wielopłaszczyznowa polemika ekspertów, politologów oraz wykładowców poparta rzetelną analizą tematu oraz wywarzoną argumentacją. Do opisywania wpływu kryzysu na integrację europejską autorzy zastosowali wiele teorii, a na jego konsekwencje spojrzeli z odmiennych perspektyw, jak prawnicza, ekonomiczna czy socjologiczna. Z pewnością uznali kryzys za katalizator wcześniej składanych propozycji reform unijnego systemu instytucjonalnego, decyzyjnego, prawnego oraz koordynacji i zarządzania rynkiem wewnętrznym.

Słusznie argumentuje cytowana przez Mikołaja Tomaszuka Anna Wolff-Powęska, że: *...żadne z pojęć, które zawładnęło w ostatnich latach zbiorową wyobraźnię Europejczyków, nie zawiera tak wielkiego ładunku znaczeń jak kryzys: kryzys demokracji, państwa, zaufania, przywództwa, integracji, wreszcie euro...* Powyższa teza znajduje potwierdzenie w rozdziałach recenzowanej monografii. Na przykład Tomasz Grosse w artykule pt. *Kryzys jako zjawisko polityczne* wyraźnie podkreśla, że kryzys wspólnej waluty, po pierwsze ukazał słabość systemu politycznego w Unii Europejskiej, zwłaszcza w strefie euro, po drugie,

niezdolność elit politycznych do trwałego i sprawnego rozwiązywania problemów (s. 18). Z kolei Ida Musiadłowska stawia tezę, że kryzys gospodarczy i finansowy ujawnił słabości strukturalne wielu państw członkowskich, zwłaszcza tych, które niekonsekwentnie wdrażały niezbędne reformy gospodarcze, w tym rynku pracy, finansów państwa czy reformy społeczne. W tym miejscu za konieczną uznaje rekomendację tekstu wysokiej klasy specjalisty Krzysztofa Strzałki na temat polityki europejskiej i gospodarczej rządu Maria Montiego (s. 74). Agnieszka Cianciara nie pozostawia wątpliwości, że kryzys zadłużenia w strefie euro obnażył słabości i efekty działalności Unii Europejskiej (s. 232). Klamrę spinającą rozważania autorów na temat kryzysu i jego skutków stanowi erudycyjny tekst Józefa M. Fiszera pt. *Szanse i zagrożenia dla modernizacji Unii Europejskiej w dobie kryzysu i kształtowania się nowego ładu globalnego*, z którego *expresisi verbis* wynika, że Unia Europejska od lat dryfuje i pilnie potrzebuje daleko idącej modernizacji, która uczyni ją aktywnym podmiotem stosunków międzynarodowych i ważnym ogniwem w multipolarnym ładzie globalnym.

Ambicją wielu autorów było wskazanie stanu, w jakim znajdują się Unia Europejska i ład międzynarodowy w perspektywie najbliższych kilkunastu lat. Adrian Chojan w rozdziale pt. *Unia Europejska jako aktor globalny? Rozważania na czas kryzysu* stawia trafne pytania o globalną rolę Unii Europejskiej, czy ma być wiodącym biegunem tworzącego się nowego ładu międzynarodowego czy jednym z wielu takich biegunów? A może jej pozycja międzynarodowa ma ulec marginalizacji wyłącznie do znaczenia regionalnego, zastanawia się Chojan? (s. 309) Wątpliwości na temat pozycji i roli Unii Europejskiej w wielobiegunowym ładzie międzynarodowym ukazuje i wyjaśnia Jacek Raubo, autor rozdziału pt. *Relacje polityczne oraz ekonomiczne państw Unii Europejskiej i Stanów Zjednoczonych na początku XXI wieku. Zmierzch transatlantyckiego partnerstwa czy potencjalne umocnienie więzi? W nowatorski sposób wskazuje kilka scenariuszy rozwoju relacji Unii Europejskiej i Stanów Zjednoczonych w najbliższych latach* (s. 329). Celem autorów było także udzielenie odpowiedzi na fundamentalne pytanie, „czym jest Unia Europejska”? Unia Europejska ulega nieustannej ewolucji, przeobrażeniom i zmianom, ale w dalszym ciągu jest hybrydowym projektem *in statu nascendi*. Wciąż *de facto* jest „bytem nieokreślonym” na scenie międzynarodowej i nie ma charyzmatycznych przywódców, a jej polityka zagraniczna jest bardziej werbalna niż realna, często oderwana od rzeczywistości, krótkowzroczna, determinowana bardziej partykularnymi interesami jej państw członkowskich niż interesami wspólnotowymi, ogólnoswiatowymi, na co zwraca uwagę Fiszera we wspomnianym już tekście oraz Beata Jagiełło w rozdziale pt. *Aspekty zewnętrzne procesu integracji i Europejskiej Polityki Sąsiedztwa – wybrane przykłady*.

Z uwagi na prezentowane podejście do funkcjonowania Unii Europejskiej w czasie kryzysu, autorzy niniejszej monografii dzielą się na dwie grupy – optymistów i pesymistów lub, jak podkreślają socjologowie, realistów. Do grona tych drugich zdecydowanie należy Zygmunt Janiec, który na kanwie swoich rozważań na temat integracji europejskiej identyfikuje oraz ustala genezę jej wątplych ogniów. W odważny sposób wymienia słabości Unii Europejskiej, do których zalicza m.in. „olbrzymią grupę społeczno-zawodową «żyjącą z integracji»” (s. 269).

Autorzy niniejszej monografii z dużą dozą obiektywizmu stwierdzają, że sytuacja kryzysowa ma przynajmniej dwa podstawowe oblicza. Może być zarówno szansą na gruntowną zmianę systemową, która umożliwi w przyszłości dynamiczny rozwój, ale i być destrukcyjna dla danego systemu instytucjonalnego i wspólnoty politycznej. Kryzys może być determinantą zmian o charakterze zarówno innowacyjnym, konsolidującym, integracyjnym, jak i dystrybucyjnym. Sposób rozwiązywania kryzysu świadczy o jakości elit politycznych i szerzej – o skuteczności określonego systemu władzy politycznej.

Drodzy Czytelnicy, dokonałam recenzji rzetelnej i solidnej publikacji naukowej, w której każdy rozdział opiera się na szerokiej bibliografii polskiej i obcojęzycznej, dokumentach, raportach oraz aktach prawnych. Nie jest to praca, którą czyta się łatwo czy też „płynnie”, bowiem każdego autora rozdziału cechuje odmienny styl pisarski. Wierzę jednak, że dociekliwy badacz stosunków międzynarodowych oraz Unii Europejskiej, a ogólniej mówiąc zawiloci dzisiejszego świata uzna ją za lekturę obowiązkową. Książka ta jest solidnie dopracowana pod względem edytorskim, co obecnie jest rzadkością. Owszem, baczne oko czytelnika dostrzeże literówki, które można policzyć na palcach jednej ręki, brak znaku zapytania, który powinien znaleźć się na końcu zdania oraz brak jednej noty o autorce rozdziału. Niemniej jednak jako pracownik naukowo-badawczy z pełnym przekonaniem stwierdzam, że niniejsza publikacja to merytoryczny majstersztyk. Autorzy nikogo nie pozostawią niezadowolonego. Każdy z czytelników zainteresowanych problematyką Unii Europejskiej, nie tylko w dobie kryzysu europejskiego, znajdzie coś dla siebie.

Daria Orzechowska-Słowikowska